

LJEPOTA BOLI: MODERNE METODE STVARANJA LIJEPIH BESMRTNIKA

Ana Maskalan

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu,
Hrvatska
ana@idi.hr

Primljeno: 7. 1. 2012.

Tradicionalni stav o »ljepoti kao onoj u oku promatrača« suprotstavljen je suvremenom mehanicističkom razumijevanju ljudskoga tijela kao i znanstvenom tumačenju o primatu biološkijske zadatosti tjelesne ljepote i njezine važnosti. Ta je pretpostavka dovedena u pitanje razmatranjem povijesnih promjena u definiranju lijepoga ovisnih o, u prvom redu, društvenom kontekstu. Medijsko ustoličenje tjelesnih ideala ljepote kao i razvoj medicinskih i tehničkih dostignuća potaknuli su nastanak i omasovljenje novih oblika tjelesnih preoblikovanja kao i novih igara s identitetom. Pritom su pobliže razmotrena ona tjelesna preoblikovanja koja nastaju estetskom kirurgijom te usmjerenim fizičkim/sportskim aktivnostima, od kojih je najizraženiji oblik bodybuilding. Uz estetske se kirurške prakse tradicionalno vezuju negativne konotacije »sakrivanja grijeha puti«, dok sama estetska kirurgija biva okarakterizirana temeljno suprotstavljenom medicinskim načelima liječenja bolesti. Dijelom zbog političkih i metafizičkih promjena u razumijevanju fizičke ljepote i tijela, a dijelom i zbog medicinsko-znanstvenih promjena u razumijevanju zdravlja i bolesti (psihičke i fizičke), estetska je kirurgija postala proklamirana metoda oblikovanja ne samo ljepšeg tijela nego i ljepše duše. Sportske prakse također nisu ostale imune na vladavinu »izgledizma« što se često očituje u žrtvovanju zdravlja nauštrb ostvarivanja poželjnoga tijela. Prodor znanosti i medicine u sport olakšao je društvenu kontrolu nad tijelima te utjecao na uklanjanje uz sport tradicionalno vezanih elemenata – zabave, opuštanja i igre. U suvremenosti su estetska preoblikovanja tijela dio normalizirajućih i disciplinirajućih društvenih mehanizama. Upravo zato se problematika estetskih tjelesnih modifikacija ne bi trebala svoditi isključivo na taštinu ili samo-projekt individue jer se time zanemaruje šira društvena odgovornost vezana uz diskriminaciju

neprivlačnosti ali i etička i politička pozadina medicinskih i znanstvenih intervencija u ljudsko tijelo.

Ključne riječi: *tjelesna ljepota, »izgledizam«, tjelesni ideali, tjelesne modifikacije, estetska kirurgija, sport, »ne-bolest«, psihičko zdravlje*

Znanstvenik, pisac i futurolog Ian Pearson u svom se radu iz 2005. godine pod nazivom »Budućnost mode« osvrnuo na čuvenu tezu kako je »ljepota u oku promatrača«, rekavši da će ona u budućnosti dobiti potpuno novi smisao. Naime, ustvrdio je kako će jednoga dana biti moguće u ljudsko oko ugraditi aktivnu leću nadopunjenu mikro-laserima koja će na mrežnicu oka slati računalno generirane slike. Zadatak te leće bit će nadomještanje slike ljudi s kojima dolazimo u kontakt mnogo ljepšom i atraktivnijom slikom. Pearson zaneseno primjećuje kako će takvo tehničko dostignuće imati pozitivan učinak na naš seksualni i bračni život, jer će ljudi napokon moći isključiti tjelesni faktor kao bitan uvjet ili preduvjet prilikom nalaženja odgovarajućeg partnera i posvetiti se svim onim uzvišenijim razlozima koje smatramo bitnim kriterijima za ljubav. Npr. upoznamo li nekoga čija nam se osobnost jako sviđa ali nam neodgovarajući fizički izgled te osobe predstavlja prepreku u daljnjim romantičnim nastojanjima, jedan titraj oka riješit će taj problem zasnogda.

No zašto samo stati na ljubavnim partnerima? Prema Pearsonu izvjesno je da će jednoga dana biti moguće digitalno odstraniti sve slike neprivlačnih ljudi iz našeg vidnog polja te ih zamijeniti privlačnim alternativama. Privlačnijima ćemo tako moći učiniti i vlastite prijatelje i prijateljice, svoje roditelje ili čak vlastitu djecu, oku neugodne susjede ili prolaznike na ulici. Iako na prvi pogled možda pomalo ekstravagantna, smatram kako Pearsonova ideja itekako ima svoje utemeljenje u postojećim društvenim fenomenima.

Npr. ako mislimo kako je uklanjanje slika neprivlačnih ljudi stvar neke daleke budućnosti, čini se da previdamo neke vrlo realne i postojeće tendencije u sadašnjem postmodernom društvu i kulturi koje idu u smjeru »pročišćavanja« vidnih polja od svih onih koji bi na bilo koji način mogli izazvati estetikom prouzrokovani stres. Obratimo li pažnju npr. na holivudsku ili bolivudsku filmsku industriju, modnu industriju, televiziju i dobar dio časopisa, pa čak sve više i glazbenu industri-

ju (osobito nakon osnivanja MTV-a 1981. godine i početka ere video spotova), primijetit ćemo naglašeni izostanak neprivlačnih muškaraca i žena. No, lijepa tijela nisu samo rezervirana za industriju zabave i zaborava budući su ona često nezaobilazna točka gotovo svih medijskih sadržaja, neovisno radilo se o vremenskoj prognozi, izvještaju s nogometne utakmice, centralnom informativnom dnevniku, dokumentarnom filmu o lavovima ili javljanju s ratom pogođenog područja.

Kada govorimo o brisanju neprivlačnosti, ne radi se samo o medijima koji prepoznaju bolju zaradu na direktnoj ili indirektnoj manipulaciji tijelom, radeći selekciju prilikom odabira nositelja/ica vizualnog sadržaja. U svijetu divinizirane individualnosti i iluzivne slobode u konstrukciji sebstva smiješno je pozivati se na medijsku urotu, budući se čini kako se imperativ ljepote nametnuo kao globalni, općeljudski zahtjev, ponekad mnogo snažniji od mnoštva drugih zahtjeva za njegovanjem vrijednosti koje mogu krasiti ljudsko biće. Humanost, empatija, tolerancija i mudrost samo su neke od njih.

Zašto govorimo o suvremenom imperativu fizičke ljepote i je li on odista suvremen? Naime, povijest obiluje posrednim i neposrednim dokazima važnosti lijepoga izgleda. Lijepa su tijela oduvijek nadahnjivala umjetnike, neovisno radilo se o slikarima, kiparima, glazbenicima ili književnicima. Malo je vjerojatno da su njihove muze bile bezube, dlakave, stare ili deformirane. Antropolozi, arheolozi, povjesničari i muzeolozi potrudili su se sakupiti artefakte koji svjedoče vječnoj ljudskoj želji za privlačnim izgledom te potrebi za uljepšavanjem i mijenjanjem tijela prema individualnim ili kolektivnim određenjima lijepoga.¹ Važnost bivanja privlačnim dobila je svoje evolucijsko, biologijsko i medicinsko uporište. Biolozi su uspješno doveli u vezu poželjne tjelesne karakteristike s plodnošću, na što su se nadovezali evolucionisti koji naglašavaju važnost fizičkog izgleda u spolnoj selekciji i prenošenju »dobrih« gena na buduća pokoljenja (usp. npr. Johnston, Franklin, 1992; Rhodes, 2006; Etcoff, 2000). Rečeno jezikom genetike i evolucije, važnost lijepoga tijela proizvod je biološke zadanosti² koja

¹ Danas u muzejima čuvamo ogledala, igle za kosu, bočice za parfeme i kreme, pincete, britve i češljeve stare tisuće godina koji svjedoče ljudskoj potrebi za uljepšavanjem. Mnogi suvremeni postupci uljepšavanja poput tetoviranja, ožiljkovanja i probadanja kože i bojanja kose, čupanja dlaka i šminkanja imaju višestoljetnu tradiciju. Pritom, dakako, valja voditi računa da povod za neke od tih postupaka nije bio isključivo estetske naravi.

² Etcoff (2000) nas tako podsjeća na znanstvena istraživanja beba koje »dulje zure« u privlačna lica, dok Karmen Lončarek (2007) navodi primjere eksperimenata koji su pokazali

bitno nadilazi granice čovjeka te se dokazuje i na primjerima mnogih životinja (npr. šepurenje tropskih ribica i paunova). U raspravu su se također uključili i liječnici vezujući lijep izgled uz zdravlje (kako fizičko tako i psihičko). Zaključak koji se pritom nametnuo jest da ne samo angažman oko zdravlja pomaže očuvanju ili postizanju tjelesne ljepote nego i da rad na tjelesnoj ljepoti pomaže očuvanju i održanju zdravlja. Zvuči benigno, zar ne? Također, sociolozi i psiholozi istaknuli su vezu između lijepog tjelesnog izgleda i uspjeha u poslovnom i ljubavnom životu (usp. npr. Beigel, 2009; Tews, Stafford, Zhu, 2009). U suvremenoj globalnoj krizi 20 kilograma sala manje, 10 centimetara duže noge i pune košarice grudnjaka izgleda da mogu utjecati na skok preko egzistencijalne provalije nezaposlenosti i gladi.

Pritom se poznati stav u feminističkom ključu Naomi Wolf (2002) kako fizička ljepota ne postoji kao objektivni i univerzalni entitet već se radi o prikladnoj fikciji i sjajnom sredstvu manipulacije ženama, utapa u sarkazmu Nancy Etcoff (2000) koja tvrdi kako bi muškarci odista morali imati moći jednog svengalija da bi ostvarili utjecaj na određenje ženskog ponašanja i preferencija te bili sposobni upravljati njihovim osjećajem za lijepo. Koristeći Aristotelov stav, koji je na pitanje o tome zašto ljudi vole biti u društvu privlačnih odgovorio kako se radi o pitanju za slijepce, Etcoff zaključuje kako je izgled javni oblik sebstva za koji ostatak svijeta pretpostavlja da je odraz onog nevidljivog, i unutar-njeg u nama. Takva pretpostavka ne mora biti niti točna niti pravedna, no to njezino postojanje ne čini manje istinitim.

Iz rečenoga se može zaključiti kako opsjednutost ljepotom nije moguće povijesno pozicionirati, a onda i izvlačiti iz nje znakove bolesti kulture. Ovakvo razumljeno čini se kako jedina eventualna razlika između tradicionalnih i suvremenih poimanja fizičke ljepote i njezine važnosti leži u tome što su danas razvijeni mnogi postupci i metode kojima ostvarenje tog navodno univerzalnog i svezremenskog ideala biva nadohvat ruke svima. Budući je fizička ljepota neminovnost, budući da ona omogućuje tolike povlastice, budući je ona izraz unutarnjeg »lijepog« svijeta psihe, budući da stvara kvalitetna pokoljenja, zrcali zdravlje i pomaže pojedincu da, na radost političkih sustava i u prilog miru u svijetu, dosegne sreću, u čemu je onda problem?

transkulturalnost poimanja ljepote određene standardima osrednjosti, simetričnosti i specifičnih omjera između pojedinih dijelova lica i tijela.

Što nas čini lijepima: priroda ili društvo?

Za početak zanimljivim se čini današnje, nakon toliko stoljeća ljudskog bježanja od prirodnosti i nagona, opsesivno pozivanje na biologiju prilikom objašnjavanja nekih društvenih pojava. Pri tome se opravdano može steći dojam da je ta ista biologija shizofrena ili barem poprilično hirovita prznica. Npr. i uz najveći trud teško je u deformiranim stopalima, probušenoj donjoj usni ili zacrnjenim zubima pronaći biološku vezu s plodnošću, zdravljem ili dobrim genima. A upravo su ti isti crni zubi u Japanu, malena kineska stopala i južnoameričke obješene usnice svojedobno bile smatrane lijepima. Biologija se čini poprilično zaboravnom ali i zbunjenom budući se nikako ne može odlučiti je li tjelesno salo lijepo ili je ono nakazno, pa dok s jedne strane Brazilke provode vrijeme zaobilazeći hladnjake, stanovnice otoka Fiji ili Republike Mauritanije biraju visokokaloričnu hranu, izbjegavaju vježbanje i strahuju od razvoda braka u slučaju pretjeranog mršavljenja. Nadalje, biologija čudnovato preferira pripadnike bijele rase, budući se upravo njihova boja kože, oblik nosa i usnica i ostale tjelesne karakteristike često određuju najljepšima. Znači li to da su pripadnici ostalih rasa bolesni, neplodni i ružni? Također, zaprepašujuća je činjenica da ta ista proklamirana ljepota/zdravlje često zahtijeva i podrazumijeva poprilično nelijepa i nezdrava sredstva za svoje ostvarenje, poput izgladnjivanja, povraćanja, lomljenja kosti, vađenja rebara, rezanja i natezanja kože, umetanja stranih i otrovnih tijela i kemijskih sredstava te uzimanja raznih medicinskih preparata koji bitno narušavaju tjelesnu hormonalnu ravnotežu itd.³ Postati lijep počesto podrazumijeva i trajno oboljeti, a to nikako nema smisla u kontekstu priče o pretpostavljenom srazu ljepote i zdravlja.

Bez daljnijeg ironiziranja složiti ću se s Karmen Lončarek (2007) koja podsjeća na to da čovjek nije samo proizvod biološke nego i kultu-

³ Rimski pisac Ovidije je u svom čuvenom djelu *Ars Amatoria* rekao kako »cura dabit faciem« ili »njega čini lice lijepim«, upozoravajući svoje sugrađane kako im noge ne smiju biti hrapave zbog bodljikavih dlačica. To ga dakako nije spriječilo da se u jednoj svojoj elegiji požali kako mu je njegova draga zbog pretjeranog bojanja kose očelavila. Japanci su u 10. stoljeću bijelili lica i zacrnjivali zube, pri čemu su se služili, kao i mnogi Europljani kasnije, preparatima na bazi olova. Primjena takvih metoda završavala je ozbiljnim zdravstvenim problemima a nerijetko je imala i smrtni ishod. Kinesko obožavanje stopala malih dimenzija omogućilo je Kineskinjama gracilni hod i njihanje poput cvijeta lotosa ali i ozbiljne deformacije nogu i invaliditet.

ralne evolucije. Upravo zahvaljujući ovoj potonjoj, biologijski urođene standarde moguće je mijenjati društvenom, kao što je i biologijski određeno tijelo moguće mijenjati tehničkom intervencijom. Istinitost ovih tvrdnji potvrđuje i neizmjerena moć koju u današnjem svijetu ostvaruju modna, kozmetička, stomatološka, medicinska, dijetna i fitness industrija. Sve one služeći se poglavito medijima barataju tzv. idealima ljepote, tj. idealnim primjerima lijepoga izgleda koji zadovoljavaju gotovo beskonačan niz tjelesnih standarda. Ti su standardi ovisni o povijesnom trenutku i kulturi, društveno su proklamirani i proskribirani te one koji ih ne mogu ostvariti čine izrazito nezadovoljnima. Čak i uz svesrdnu naklonjenost svih gena, ljudsko je tijelo izvor mnoštva »nesavršenosti« i »defekata«, ovisno, dakako, o kojem tjelesnom idealu kao uzoru je riječ, pa tako krivi oblik i boja vagine, podbradak, bore smijalice oko očiju ili duljina nožnog palca mogu uzrokovati mnoštvo frustracija i osjećaja zabrinutosti za vlastiti društveni život. Tvrditi dobru namjeru industrija ljepote poprilično je naivno budući da one, dakako, ne mogu egzistirati bez potrošača, a ljudi zadovoljni svojim izgledom ne troše na njegovo uljepšavanje.⁴ Zato je nužno potrošače proizvesti, motivirati ih na kupnju i trajno ulaganje u proizvode uljepšavanja. Da bi se to ostvarilo potrebno je, dakako, mnoge učiniti nezadovoljnima sobom, uvjerenima da su ružni, ili još bolje, bolesni/ružni.

Ono što svakako pomaže u tom poduhvatu jest medicinska a onda i društvena proizvoljnost prilikom određivanja pojmova bolesti i zdravlja. Ta je proizvoljnost djelomično opravdana medicinsko-znanstvenom hiperproduktivnošću vezanom uz razumijevanje tjelesnih funkcija, no s druge strane ona je ujedno i opasno sredstvo u rukama farmako-industrijskog kompleksa. Upravo o ovom posljednjem govori Karmen Lončarek (2007) kada tvrdi kako se medicina pod utjecajem farmako-industrijskog kompleksa sve više okreće prema liječenju zdravih ljudi i to iz više razloga. Zdravi ljudi su brojniji, bogatiji, manje skloni tužbama za liječnički nemar i sve u svemu zadovoljniji medicinskim ishodom.

⁴ Ovo, dakako, valja uzeti s određenim odmakom budući se i tu farmaceutska i kozmetička industrija, prečesto s blagoslovom liječnika, snašla, izumom preventivnih lijekova i preparata čija je svrha održavanje postojećeg stanja. Pritom se prigodno zaboravlja da život po definiciji nije moguće zamrznuti ili kriogenizirati te da su starenje, deterioracija i smrt pojave za koje još uvijek, nažalost ili nasreću, nije pronađen lijek.

Što to liječe ne-bolesni ljudi? Odgovor je – ne-bolesti. Richard Smith (2002), urednik *British Medical Journal*, uz pomoć čitatelja tog medicinskog časopisa sastavio je listu tzv. ne-bolesti odnosno tjelesnih procesa ili problema definiranih bolestima čiji bi krajnji ishod bio mnogo povoljniji da nisu tako definirani.⁵ Na top-20 listi ne-bolesti danas se tako nalaze starenje, vrećice ispod očiju, ćelavost, celulit, velike ili klempave uši, sijeda kosa, anksioznost zbog veličine penisa i tjelesna neatraktivnost ili ružnoća – sve odreda estetski problemi.

Lončarek (2009) pojmove ‘ne-bolesti’ i ‘lijekova za baš-sam-dobro’⁶ tumači u kontekstu novog zadatka medicine koja se više ne bavi boljitkom pacijenta već boljitkom društva u smislu prisilne društvene normalizacije. Ona zaključuje da se liječnici ustvari bave socijalnim nepravdama tako što propisuju lijekove i postupke kojima je svrha »učiniti« pacijenta što sličnijim normi, i time prikriti činjenicu da je zapravo zadaća društva a ne medicine da odstrani nepravdu, a da pri tome zadrži i očuva heterogenost populacije.

Lidija Vujačić (2008) podsjeća na stav Ágnes Heller o smislu ljepote kao one koja je »izvan granica neposredne upotrebljivosti« kontrastirajući ga sa suvremenim poimanjem fizičke ljepote kao jedne od glavnih tržišnih vrijednosti, kao sredstva društvene promocije i kao proizvoda razmjene koji ima svoju cijenu. Takvo je poimanje fizičkog izgleda omogućeno brojnim povijesnim, političkim, metafizičkim i epistemologijskim promjenama ne samo u razumijevanju fizičke ljepote nego i tijela kao njezinog primarnog nositelja.⁷

Prosvjetiteljsko slabljenje utjecaja religije na razumijevanje svijeta i čovjekova položaja u njemu nije se očitovalo samo u skidanju simboličkog vela srama s tijela kao tradicionalnog skladišta grijeha nego i u fizičkom skidanju velova odjeće u vrijeme seksualne revolucije. Neprivlačno tijelo nije se, dakle, više moglo sakriti u naborima odjeće, a osjećaj stida je postao atavizam i slabašna prepreka (ne)zadovoljnom

⁵ O čemu se točno radi: iako određenje nekog stanja bolešću može pomoći osobi koja to stanje trpi da se s njime emocionalno i financijski suoči, ono istovremeno i odmaže buduću da uzrokuje osjećaj manjkavosti. Drugim riječima rečeno, bolest nije društvena privilegija a njezinog (pod)nositelja čini ovisnim i nesretnim.

⁶ U ovu skupinu ulaze i lijekovi koji »liječe« osamljenost, sramežljivost, kronični umor i sl.

⁷ Primarnog u onom smislu u kojem se odlučujemo ne zanemariti tradicionalno filozofsko i religijsko poimanje utjecaja duše na tijelo te suvremeno medicinsko i psihologijsko tumačenje načina na koji se uravnotežena psiha očituje u tjelesnom.

mjerkanju svih manje ili više poželjnih dijelova tijela. Postmoderno odustajanje od velikih narativa i velikih vođa (neovisno o tome imaju li oni aureolu, krunu ili grb), kao i suvremeno veličanje narcisoidne individualnosti, učinilo je tijelo zanimljivim igralištem ali i bojištem za mnoge igre s identitetom.

Dakle, iako je tijelo zahvaljujući prosvjetiteljstvu i suvremenoj seksualnoj revoluciji oslobođeno mnogih tradicionalnih stega, ono nije ostalo tek tako slobodno ploviti morem nebrojenih mogućnosti. Ono je objekt zavoda moderne (reklamne) industrije o čemu piše npr. Baudrillard (1998), ono je i dalje objekt stege političkih režima na što upozorava Foucault (1982; 1992), na njemu se prelamaju ogorčeni sukobi oko reproduktivnih prava i zdravstvene skrbi te je, napokon, izloženo tehnološkim igrama koje razbijaju njegove »prirodno zadane granice« (Adamović, Maskalan, 2011). Tijelo je tako danas, možda više nego ikada prije, s jedne strane gurnuto u arenu društvenih sukoba i represivne kontrole, a s druge otvoreno, više nego ikada prije, prema oslobađajućim aspektima suvremene kulture i društvenog života.

Za mnoge ljude tjelesne modifikacije radi postizanja boljeg fizičkog izgleda predstavljaju upravo ovo drugo – oslobađanje od prirodne zadatosti tijela, a onda i od svih onih društvenih normi koje kažnjavaju »pogrešna« tijela. Kirurške promjene za umjetnicu Orlan svakako su predstavljale pobjedu nad prirodnom i društvenom zadanosti (ženskog) tijela. Razumijevajući svoje tijelo kao plastelin ili platno iskoristila je njegove mogućnosti za igre s identitetom u duhu filozofije Donne Haraway. Mnoge feministice veličaju ovu novu žensku moć zaboravljajući pritom da su žene oduvijek mijenjale svoja tijela, u prvom redu ga prilagođavajući dominantnim društvenim vrijednostima i pravilima. Oslobođanje o kojem se konkretno ovdje radi, premda pomaže individui da bude društveno prihvaćena i samostalna, u najvećem broju slučajeva predstavlja zapravo bijeg kroz konformističko podilaženje represivnim normama te kroz perpetuiranje istih.

Kirurške i sportske modifikacije tijela

Danas su, kao što je već rečeno, razvijeni mnogi postupci i metode kojima je ne samo moguće učiniti ljudsko tijelo atraktivnijim nego i postupci kojima ga je moguće do te mjere transformirati u željeni oblik

da postaje gotovo nebitno kako je osoba originalno izgledala. Usredotočimo se na dvije vrste tjelesnih preoblikovanja: kirurška tjelesna preoblikovanja i tjelesna preoblikovanja nastala uslijed usmjerenih fizičkih aktivnosti čija je svrha postizanje privlačnog tijela (bodybuilding kao najizraženiji oblik). Kirurška tjelesna preoblikovanja omogućena su medicinskom granom stručnog naziva *estetska kirurgija*. Usmjerene fizičke aktivnosti o kojima je ovdje riječ obuhvaćene su pojmom *sporta* te su u bliskoj vezi s industrijom sporta (djelatnostima usmjerenima ka omogućavanju, olakšavanju, promoviranju i organiziranju poslova i aktivnosti vezanih uz sport).

Na prvi pogled ovo uspoređivanje estetske kirurgije i sporta⁸ u svrhu postizanja zamamnog tijela čini se promašenim i neprihvatljivim, i to iz više razloga. Sportske aktivnosti još od antike uz sebe vežu uzvišene vrijednosti preuzimanja kontrole nad vlastitim tijelom, zdravljem i životom te predstavljaju pripreme za složene društvene aktivnosti. Sportska snažna tijela svjedočila su moralnu superiornost i sklad duha i tijela što je posebno došlo do izražaja u kontekstu suvremenog sjedilačkog načina života. »Baviti se sportom« univerzalni je odgovor na probleme pretilih tijela, čijim žilama teče stres i kolesterol iz pretjerano namašćenih hamburgera i odrezaka. Sport zahtijeva napor i samokontrolu te on predstavlja, osobito kada se radi o natjecateljskom sportu, izrazitu snagu volje i discipline nad mnogim aspektima života. Natjecateljski sport podrazumijeva stroga odricanja od mnogih životnih zadovoljstava, poput uživanja u masnoj hrani, alkoholu, duhanu, a povremeno čak i u seksu. Povijesno gledano, često se to vježbanje volje u nadvladavanju tjelesnih ograničenja i strasti, bilo da se radilo o brzini trka, veličini mišića ili količini sala, smatralo dovoljnim i za nadvladavanje ostalih životnih strasti – onih koje su dovodile u pitanje svakodnevni moral. Otud napokon i toliko zgražanje nad slučajevima »posrnulih« sportaša koji su unatoč snazi svoje sportske volje pokazali da posjeduju još čitav niz drugih, ne toliko snažnih, volja koje se nisu osobito iskazale u trenucima grickanja ušiju ili lomljenja nogu svojih sportskih protivnika, ubijanja supruga, krađe ili priklanjanja fašističkim režimima.

S druge strane popularni diskurs koji često okružuje estetsku kirurgiju određuje ju rezerviranom za bogate, lijene i privilegirane po-

⁸ U ovom radu pojam sporta definiran je u svom širem značenju obuhvaćajući natjecateljski sport, sportsku rekreaciju i fitness. Za detaljnije pojašnjenje ovih pojmova vidjeti: Omršen, Andrijašević, 2007.

jedince koji traže brza rješenja bez ulaganja ikakvog truda i vremena. Podvrgnuti se kirurškom skalpelu znači svirati himnu dokonosti i taštini (tradicionalno prikazanoj metaforom žene ispred ogledala), podilaziti pasivnosti života, žrtvovati zdravlje i dug život u ime ljepote. Također, grijeh estetske kirurgije nalazi se u ideji njezine prijevare. Kirurški obrađena tijela nisu prirodna, ona zavaravaju i sugeriraju postojanje onoga što se tradicionalno veže uz ljepotu – zdravlja i vrline. Poput junaka Oscara Wildea prava priroda prepariranog tijela je sakrivena, ona je izrezana, isisana i bačena s ostatkom medicinskog otpada.

Estetska kirurgija: od taštine do psihičkog zdravlja

Upravo na toj ideji prijevare počiva ustoličenje razlike između estetske i rekonstruktivne kirurgije koja je po svojoj biti ideološka. Povjesničar medicine Sander L. Gilman (1998) tvrdi da tradicionalne negativne konotacije vezane uz estetsku kirurgiju proizlaze iz antičkog, srednjovjekovnog a onda i suvremenog određenja tijela kao ogledala duše. Neatraktivno ili deformirano tijelo u tome je smislu shvaćano kao fizički dokaz potencijalnih duševnih mana, nedostataka i slabosti. Kršćanska je tradicija uspostavljala čvrstu vezu između nemoralna i tjelesnog izgleda te je bolesno ili deformirano tijelo sugeriralo i takvu dušu. Tijelo je ujedno bilo shvaćeno kao objekt Božje kazne zbog svih loših i nečasnih djela koja je neka osoba učinila. Svjesna mijenjanja tijela odnosno njegove radikalne modifikacije, shvaćane su ultimativnom prijevaram Boga i čovjeka,⁹ budući su omogućavale skrivanje vlastite zloće, pakta s vragom ili odavanja užicima puti. Jedan od ponajboljih primjera ove teze su čuveni sifilitični nosovi koji su zbog velike epidemije sifilisa u 16. st. bili i ne tako rijetka pojava. Naime, jedna od posljedica sifilisa bilo je i razaranje nosne pregrade. Crkva je sifilisom prouzrokovane deformitete smatrala znakom pravedne kazne za sve zločeste izvanbračne igre u postelji te se strogo protivila ikakvim pokušajima da se ti žigovi sramote jednostavno izbrišu te da se naruši strogo uspostavljeni red moralnih vrijednosti. Ipak, to je vrijeme kada su medicinske tehnike toliko uznapredovale da su omogućile kirurške rekonstrukcije grešnih

⁹ Suvremena inačica ovoga straha od prijevare, prevedena u evolucijski i biologijski kontekst, zrcali se u primjeru kineskog supruga iz 2004. godine koji je tužio svoju lijepu suprugu jer mu je zatajila estetske zahvate na licu. Do tužbe je došlo nakon rođenja njihove nelijepe kćeri (izvor: http://www.dailytimes.com.pk/default.asp?page=story_26-5-2004_pg9_8).

nosova pa je onda i takva kirurgija dobila pogrdno ime *chirurgia decoratoria* ili estetska kirurgija.

No estetskim se operacijama nisu skrivali samo individualni grijesi nego i »grijesi« pripadanja pogrešnom kolektivu, pogrešnoj rasi ili vjери. Kada su se Židovi u 19. stoljeću »podmuklo« odrekli svojih negrađanskih zanimanja i kovrčica, život su im zagorčali antropolozi koji su nakon pažljivog promatranja židovskih lica uočili ipak jednu specifičnu oznaku koja ih je često razdvajala od ne-Židova – nos. Operacije židovskih nosova u 19. stoljeću pratile su operacije, opet nosova, svjetloputih crnaca u SAD-u i kasnije u Južnoafričkoj Republici nakon uvođenja apartheida. Te su se operacije odvijale u tajnosti, kirurzi su pogrdno nazivani šarlatanima, iako se često radilo o pravim umjetnicima zanata. Zanimljivo je primijetiti da su prvu generaciju estetskih kirurga činili Židovi, žene, crnci i doseljenici. Bili su na glasu kao pohlepni ljudi čiji se rad kosio s Hipokratovom zakletvom (Gilman, 1998).

Jesu li sifilitični bolesnici, Židovi i crnci bili tašti i isprazni? Možda i jesu. A možda su i samo nastojali naći način da budu prihvaćeni u društvu koje je razloge njihove podređenosti tražilo, između ostaloga, i u fizičkome izgledu. Jesu li današnji pacijenti/ce estetske kirurgije tašti/e? Neki od njih svakako i jesu, a neki od njih traže način preživljavanja u svijetu političke, medicinske i ekonomske »normalizacije«.

Sami liječnici često insistiraju na činjenici kako estetska kirurgija ne predstavlja prvi i osnovni zadatak medicine, a to je da liječi bolesti. Oni pritom razdvajaju dobre i korisne medicinske zahvate u ljudsko tijelo od onih koji to nisu, pri čemu se estetska kirurgija svrstava u ovu drugu grupu. Njihov argument izgubio je na važnosti ne samo medicinskim bavljenjem ne-bolestima nego i medicinskim uvođenjem pojma psihičkoga zdravlja.

Pojam psihičkoga zdravlja datira iz 19. stoljeća te predstavlja značajan korak u razumijevanju ljudskoga zdravlja kao cjelovitosti i ravnoteže psihičkih i fizičkih funkcija. Onoga trenutka kada je napokon priznato postojanje bolesti psihe učinjen je veliki korak u društvenom prihvaćanju i liječenju onih ljudi koji su zbog svoje bolesti često bili društveno proskribirani, zatvarani ili spaljivani na lomačama. Pojam psihičkoga zdravlja je na određeni način otvorio vrata i svojevrsnom kopernikanskom obratu prema kojem se više nije nužno duša zrcalila na tijelu, već se i tijelo zrcalilo na duši pa je zbog bolesnog i neprivačnog tijela oboljevala i duša. U tom se smislu estetska kirurgija u potpunosti

podudara s medicinskim načelima liječenja bolesti. Sam Freud (1976) je ustvrdio da bi neki njegovi pacijenti svoje psihičke probleme prije riješili kod estetskog kirurga nego kod psihijatra. Estetska kirurgija je dakle s jedne strane navodno sredstvo za liječenje osobnih nezadovoljstava, neuroza i frustracija te, s druge, »vitaminski koktel« za sve one koji žele ostati psihički zdravi.

Sportska tijela kao mjesta sukoba ljepote i slobode

Sport je danas proklamirano sredstvo ne samo za stvaranje i održavanje tijela zdravim nego i za stvaranje i održavanje tijela lijepim. Upravo se naglasak na fizičkoj atraktivnosti nalazi u temeljima oglasa za razne aerobik i fitnes dvorane, sprave za vježbanje trbušnih i mišića stražnjice te rekreativnih programa sa strogo određenim pravilima ponašanja. Malo je vjerojatno da konzumenti takvih sadržaja dižu utege i okreću pedale isključivo s mišlju o zdravom krvožilnom sustavu i kolesterolu (usp. npr. Prichard, Tiggemann, 2007).

Veza između sporta i ljepote seže još od antike te se ne svodi samo na filozofsko veličanje tijela sportaša i lijepe sličice muških tijela na vazama. Čuvene grčke panatenske igre tako nisu obuhvaćale samo utrke, hrvanje i boks, već i *euandrión*, natjecanje u ljepoti (usp. npr. Johnson, Ryan, 2005).

Suvremeno podudaranje ideala zdravlja i ljepote između ostaloga se očituje određenjem pojedinih oblika tijela kao (jedinih) zdravih. Ta je veza, osobito kada se radi o muškome tijelu, došla do izražaja već u 19. stoljeću kada je ikonom postao Eugen Sandow, začetnik kulture bodybuildinga (Markula, Pringle, 2006). Sandow se često fotografirao nag, u pozama antičkih atleta, veličajući ideju estetske mišićavosti po sebi. Njegova popularnost pomogla mu je u osnivanju lanaca vježbionica i utemeljenju časopisa *Fizička kultura*. Uslijedila je era promoviranja tijela kao predmeta divljenja. Lijepo i snažno muško tijelo postalo je izvor časti i slave, a njegovo održavanje i izgradnja obaveza. *Fizička kultura* promovirala je mišićavo tijelo širokih ramena i uskog struka, tijelo kakvo je posjedovao Charles Atlas, prozvan najljepšim muškarcem na svijetu i oličenjem savršene muškosti. Izgled muškog tijela tako se počeo i više nego uspješno nadmetati s ostalim zahtjevima koji su se stavljali pred modernoga muškaraca, uspješnost u poslu kao jedan od njih.

Muški se tjelesni ideal nije pretjerano promijenio do danas kada se u većini fitness programa i dalje njeguje vježbanje gornjeg dijela tijela i rad na mišićima trbuha u cilju postizanja vidljivosti trbušnih »pločica«. Iako takva tijela nisu od prevelike radne koristi, budući da mnogi vježbači rade poslove koji ne zahtijevaju gotovo nikakvu fizičku snagu, veliki mišići imaju popriličnu društvenu vrijednost. Razlog tome, navode Markula i Pringle (2006), nalazi se u suvremenim društvenim promjenama i činjenici kako upravo tijela pomažu u tome da se mnogi muškarci redefiniiraju kao muškarci u okolini u kojima su prilike za iskazivanje »tradicionalne muškosti« rijetke. Mišići tako sugeriraju snagu, dominaciju, izdržljivost i autoritet. Da bi se oni istakli u svojoj punoj veličini, potrebno je imati malu količinu tjelesnog sala zbog čega je, paradoksalno, izgladnjivanje i uzimanje raznih preparata za mršavljenje postalo jedan od nužnih sastojaka vizualnog oblikovanja muškosti.

Magdala Peixoto Labre (2005) u svojoj je analizi sadržaja časopisa *Men's Health* i *Men's Fitness* pokazala da većinu muškaraca na slikama odlikuje niska količina tjelesnog sala i povišena mišićna masa. Također, na određenom dijelu slika u tim časopisima, čija imena manje ili više direktno stavljaju naglasak na zdravlje muškaraca, prikazana su muška tijela s abnormalnom količinom mišića, abnormalnom u onom smislu u kojem je za takav tjelesni izgled nužno i nezaobilazno uzimanje anaboličkih steroida. Sadržaj članaka i reklama u većini se slučajeva fokusirao na fizički izgled a tek u manjem broju slučajeva na zdravlje, sklad duha i tijela i fizičke performanse. Trajna tema kao i trajni cilj, dakle, nije bilo niti zdravlje niti sportske performanse već mršavost, pojačana mišićavost, u prvom redu društveno poželjan fizički izgled.

Čak i pod pretpostavkom tvrdnje kako se mršavo i mišićavo tijelo s pravom može odrediti i smatrati zdravim, valja podsjetiti na činjenicu kako takvo tijelo, kolikogod se časopisi trudili to pokazati, ne predstavlja jedini pa čak ni najčešći oblik zdravog tijela. Peixoto tvrdi kako su slike na kojima su dominirali muškarci s umjerenom količinom sala i bez istaknute mišićne mase najčešće bile stavljene u negativni kontekst, kontekst onoga zazornog »prije«, koje uz dovoljnu količinu kupljenih dodataka prehrani i sprava za vježbanje prelazi u čarobno »poslije«. Također, ona podsjeća na studije koje pokazuju kako je muški tjelesni ideal veličan u popularnim časopisima tijekom posljednjih 25 godina postajao sve mršaviji i mišićaviji. Isto tako, slike mišićavih muškaraca koje se redovno pojavljuju od tridesetih godina 20. stoljeća, od osamdesetih godina prestaju biti rezervirane za ozbiljne bodybuildere te se

poželjnost savršenih prsnih mišića i pločastih trbuha nameće i prosječnim muškarcima koji se ne bave bodybuildingom. Dakako, to je otprilike i vrijeme kada muškarci počinju izražavati nezadovoljstvo vlastitim izgledom te se odlučivati na izglednjivanje i prekomjerno vježbanje kako bi izgledali zdravi i lijepi.

Zaslugom fitnes industrije i medija atletske se tijelo često promovira kao jedino zdravo tijelo a ograničenja genetike kao i, posljedično, druge metode oblikovanja savršenih mišića (poput estetske kirurgije i ubrizgavanja zloglasnog sintola¹⁰) bivaju prešućivana, a korisnici takvih metoda optuživani za lijenost i taštinu.

Ženska sportska tijela stječu svoj značaj bitno kasnije te je dugo vremena trebalo da iz popularnog diskursa nestane oblik pješčanog sata i obline Marilyn Monroe.¹¹ Tek 1960-ih godina, u vrijeme vladavine mršavog modela Twiggy, otac aerobika Kenneth Cooper naglašava važnost ženskog vježbanja – primarno kako bi poboljšale svoj izgled, a tek onda kako bi poboljšale svoje zdravlje. S Jane Fandom i ženskim fitnes pokretom novi ideal ženskog tijela postaje izrazito mršavo, utegnuto tijelo, glatkih mišića, malih grudi i uskih bokova te osunčane kože. Mnoge su feministice pritom primijetile kako takva tijela, koja često izgledaju kao da su na pragu izglednjivanja (a često i jesu), više podsjećaju na tijela adolescentskih dječaka i djevojčica u pubertetu, nego pravih žena. S vremenom su samo takva tijela stekla pravo na zračenje aure zdravlja i samokontrole, iako je njihovo oblikovanje često podrazumijevalo anoreksiju, bulimiju, oštećene zglobove uslijed repetitivnih pokreta prilikom vježbanja i zloupotrebu raznih lijekova (amfetamina, diuretika i sl.) (Lončarek, 2007).

Karmen Lončarek također pokazuje kako je pretjerano vježbanje i smanjeni postotak masnog tkiva najčešći uzrok poremećaja menstrualnog ciklusa kod Amerikanki.¹² Uzrok ovakvom maltretiranju kojem

¹⁰ Preparat na bazi ulja i alkohola koji se ubrizgava direktno u mišiće čime se postiže njihov povećani izgled.

¹¹ Danas primjećujemo uvjetnu revitalizaciju »oblog« izgleda koja, čini se, pred žene stavlja nikad teži zadatak: ekstremnu mršavost svih dijelova tijela osim grudi i stražnjice. Ovakva raspodjela sala je teško ostvariva bez kirurškog noža.

¹² Naravno, potpuno drugi problem je onaj vezan uz pretilost. Medicinsko i političko bavljenje problemom pretilosti najčešće se temelji na njegovoj individualizaciji i okrivljavanju pretilih te se svodi na problem manjka vježbanja, pri čemu liječnici, zdravstveni sustavi i države »prilagodno« zaboravljaju grijehe milijardi dolara vrijedne industrije brze hrane kao i stresa i nezdravog načina života u iscrpljujućem i dugotrajnom radnom vremenu kapitalističkog društva.

žene podvrgavaju svoja tijela je – kao i kod muškaraca – jednostavna činjenica kako je samo mali postotak žena rođen s pravim genima, onima koji stvaraju »normalna«, »lijepa« i »zdrava tijela«. ¹³ Međutim, za razliku od pretjerane mršavosti, ženska pretjerana mišićavost nije određena lijepom, zbog čega većina žena pazi da prilikom tretiranja »svojih kriznih točaka« ne pretjeraju, riskirajući time optužbe za promjenu spola i rušenje ustaljenih rodnih uloga. S druge pak strane, profesionalne bodybuilderice nerijetko su žrtve seksizma koji se očituje i u tome što se svjetska krovna organizacija za natjecateljski bodybuilding, International Federation of Bodybuilding and Fitness, nikako ne može odlučiti oko »primjerene« veličine mišića i količine sala svojih natjecateljica koje se često zbog gubitka sala na »pravim mjestima« odlučuju na estetske operacije ugradnje umetaka u dojke.

Pozivajući se na Foucaultovu tezu o tijelu kao objektu moći i suvremenim disciplinarnim praksama kojima se uspostavlja kontrola nad njime, Markula i Pringle su na primjeru suvremene fitnes kulture analizirali diskurse koji okružuju tijela (one vezane uz zdravlje i fizički izgled) te metode oblikovanja poslušnih/iskoristivih tijela specifičnom upotrebom prostora, odabirom odgovarajućih aktivnosti i organizacijom vremena. Moderne vježbaonice ili fitnes dvorane oni uspoređuju s Foucaultovim panoptikonom, ¹⁴ prostorom uspostave kontrole kroz stalni nadzor. Taj je nadzor omogućen brojnim ogledalima koja olakšavaju zurenje, odmjerenje i uspoređivanje, naravno, u razmacima skretanja pogleda s televizijskih ekrana koji su često nezaobilazni inventar vježbaonica.

Također, upustivši se u detaljnu analizu programa vježbanja i naputaka zaključili su postojanje suvremene tendencije, o kojoj govori i Lončarek, prema stvaranju discipliniranih i normaliziranih tijela, koja se očituje i kroz trajan zahtjev za tjelesnim poboljšavanjem mjeranim raznim znanstveno i medicinski proskribiranim testovima. To znanstveno seciranje tijela i tjelesnih procesa manifestirano opsjednutošću indeksima tjelesne mase, brojem kilograma, debljinom sala, brzinom pulsa, količinom kalorija i težinom utega proporcionalnom broju godina definira zdravlje i ljepotu matematičkom preciznošću karakterističnom za industrijski dizajn namještaja i automobila.

Dakako, valja naglasiti da ova kritika ne podrazumijeva odustajanje od bavljenja sportom već u prvom redu podsjeća na potrebu da se ne

¹³ O »salofobiji« i debljini kao političkom problemu vidi: Pavlič, 2005.

¹⁴ Pojam panoptikona Foucault (1992) je posudio od Jeremy Benthama koji je njime opisao svoj dizajn institucije zatvorskog tipa. Vidi: Bentham, 1995.

zaborave oni aspekti koje sport sa sobom nosi – u prvom redu zabavu, opuštanje i igru. Upravo se ti aspekti, prema mojem mišljenju, gube uslijed znojem okupanog brojanja čučnjeva i sklekova. Pritom, ona završna nikad dostignuta točka savršeno lijepog tijela ostaje nedosanjani san koji, paradoksalno, postaje sve dalji što je tijelo dalje odmaklo u beskonačnom nizu »poboljšavanja«. Jedino što se pritom odista uspijeva poboljšati jest umijeće gubljenja – osjećaja sebstva, slobode i prava na postojanje van banalne aritmetike i geometrije ljepote.

Literatura

- Adamović, Mirjana i Maskalan, Ana (2011), »Tijelo, identitet i tjelesne modifikacije«, *Sociologija i prostor*, Zagreb, Vol. 49, br. 1, str. 49–70.
- Baudrillard, Jean (1998), *Consumer Society: Myths and Structures*, New York: Sage.
- Beigel, Hugo B. (2009), »Sex and Human Beauty«, *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, Philadelphia, Vol. 12, br. 1, str. 83–92.
- Bentham, Jeremy (1995), *The Panopticon Writings*, ur. M. Božović, London: Verso. Dostupno na: <http://cartome.org/panopticon2.htm> (21. 5. 2012.).
- Etcoff, Nancy (2000), *Survival of the Prettiest: The Science of Beauty*, New York: Anchor.
- Foucault, Michel (1982), *Istorija seksualnosti*, Beograd: Prosveta.
- Foucault, Michel (1992), *Nadzor i kazna: radanje zatvora*, Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Freud, Sigmund (1976), »Heredity and the Aetiology of the Neuroses«, *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, Vol. 3, New York: W. W. Norton & Company.
- Gilman, Sander L. (1998), *Creating Beauty to Cure the Soul: Race and Psychology in the Shaping of Aesthetic Surgery*, London: Duke University Press.
- Johnson, Marguerite i Ryan, Terry (2005), *Sexuality in Greek and Roman Society and Literature: A Sourcebook*, London: Routledge.
- Johnston, Victor C. i Franklin, Melissa (1992), »Is Beauty in the Eye of Beholder«, *Ethology and Sociobiology*, Amsterdam, Vol. 14, br. 2, str. 183–199.
- Lončarek, Karmen (2007), *Krema protiv smrti i druge priče*, Split: Kultura i prosvjeta.
- Lončarek, Karmen (2009), »Liječenje zdravih«. Dostupno na: <http://www.zamirzine.net/spip.php?article7585> (19. 2. 2011.).

- Markula, Pirrko i Pringle, Richard (2006), *Foucault, Sport and Exercise: Power, Knowledge and Transforming the Self*, New York: Francis & Taylor.
- Omršen, Darija i Andrijašević, Mirna (2007), »Sport, rekreacija i fitnes: analiza odabranih kinezioloških naziva«, *Društvena istraživanja*, Zagreb, Vol. 16, br. 4–5, str. 943–964.
- Pavlič, Goran (2005), »Percepcija ženske tjelesne poželjnosti«, *Filozofija i rod*, ur. G. Bosanac, H. Jurić i J. Kodrnja, Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, str. 331–340.
- Pearson, Ian (2005), »The Future of Fashion«, *The Journal of The Communications Network*, Seoul, Vol. 4, br. 2, str. 68–82.
- Peixoto Labre, Magdala (2005), »Burn Fat, Build Muscle: A Content Analysis of Men's Health and Men's Fitness«, *International Journal of Men's Health*, Harriman, Vol. 4, br. 2, str. 187–200.
- Prichard, Ivanka i Tiggemann, Marika (2007), »Relations Among Exercise Type, Self-Objectification, and Body Image in the Fitness Centre Environment: The Role of Reasons for Exercise«, *Psychology of Sport and Exercise*, Amsterdam, Vol. 9, br. 6, str. 855–866.
- Rhodes, Gillian (2006), »The Evolutionary Psychology of Facial Beauty«, *Annual Review of Psychology*, Palo Alto, Vol. 57, str. 199–226.
- Smith Maguire, Jennifer (2008), *Fit for Consumption: Sociology and the Business of Fitness*, New York: Routledge.
- Smith, Richard (2002), »In Search of 'Non-Disease'«, *BMJ*, Vol. 324, str. 883–885. Dostupno na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1122831/?tool=pubmed> (12. 4. 2012.).
- Tews, Michael J., Stafford, Kathryn i Zhu, Jinfei (2009), »Beauty Revisited: The Impact of Attractiveness, Ability, and Personality in the Assessment of Employment Suitability«, *International Journal of Selection and Assessment*, Hoboken, Vol. 17, br. 1, str. 92–100.
- Vujačić, Lidija (2008), »Kultura tijela i moć fizičke ljepote u savremenom društvu – ogled iz antropologije tijela«, *Sociološka luča*, Nikšić, Vol. 2, br. 1, str. 108–118.
- Wolf, Naomi (2002), *The Beauty Myth: How Images of Beauty are Used against Women*, London: Harper Collins Pub.

BEAUTY HURTS: MODERN METHODS OF CREATING BEAUTIFUL IMMORTALS

Ana Maskalan

The traditional view that “beauty is in the eye of the beholder” is confronted with the modern mechanistic understanding of the human body and with the scientific interpretation of the primacy of human beauty’s biological givens and its importance. Authoress has brought this assumption into question by considering historical changes in defining the beautiful that is dependent primarily on the social context. Media establishment of ideals of physical beauty as well as the development of medical and technical advances has encouraged the emergence and popularization of new forms of body modifications and identity plays. Taking this into account authoress discussed in detail body modifications resulting from aesthetic surgery and from directed physical/sporting activities with bodybuilding as the best known representative. Aesthetic surgical practices are traditionally negatively associated with the “hiding the sins of flesh” while cosmetic surgery itself was being characterized as fundamentally opposed to the principles of medical treatment of disease. Partly because of the political and metaphysical changes in understanding of physical beauty and body and partly because of the scientific and medical changes in understanding of health and disease (physical and mental), aesthetic surgery has become a proclaimed method of forming not only a beautiful body but also a beautiful soul. Sports practices also did not stay immune to the dominion of “lookism” which is often manifested in the sacrifice of health for the sake of creating the desirable body. The entrance of science and medicine in sport facilitated social control over bodies and influenced the removal of elements that were traditionally associated with sport – fun, relaxation and games. In the present aesthetic transformations of the body are parts of normalizing and disciplinary social mechanisms. This is why the issue of aesthetic body modifications should not be entirely reduced to individual’s vanity or self-project because it ignores the broader social responsibility regarding discrimination against the unattractive and the ethical and political background of medical and scientific interventions into human body.

Key words: *physical beauty, “lookism”, body ideals, body modifications, aesthetic surgery, sport, “non-disease”, mental health*